

Yttrande över betänkandet **Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:16)**

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

MFD tillstyrker utredningens förslag om utvecklad samverkan, nya kunskapsstöd och förstärkt uppföljning. Myndigheten bedömer samtidigt att det kan finnas skäl för regeringen att överväga att ytterligare utöka informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna i syfte att kunna ge ett bättre och mer samordnat stöd till biståndsmottagarna.

MFD avstyrker förslagen om skärpningar i det ekonomiska biståndet och i möjligheten att hyra bostad i andra hand eftersom de kan bedömas medföra risk för att levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga försämrats. Myndigheten delar också den bedömning Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet själv har gjort om att förslagen om bidragstak och bistånd till personer som olovligen befinner sig i landet inte är förenliga med barnkonventionen.

Myndigheten bedömer vidare att det är svårt att utifrån tillgängligt underlag kunna bedöma om de möjliga positiva effekterna av förslagen om förstärkta krav på sjukintyg och deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering överväger de möjliga negativa effekterna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Myndighetens synpunkter

MFD anser att det är positivt att förutsättningarna för att öka arbetskraftsdeltagandet hos personer med försörjningsstöd utreds. En viktig utgångspunkt för ett fortsatt reformarbete är enligt myndighetens mening att det utgår från individernas särskilda förutsättningar och behov samt utformas på ett sådant sätt att levnadsförhållandena för individer i målgruppen inte riskerar att

försämrar. Åtgärder som stärker de ekonomiska drivkrafterna för arbete genom skärpningar i ersättningssystemen kan medföra risk för att personer, där arbetslösheten har helt andra orsaker, får en sämre livssituation och med det en längre väg till ett arbete. Detta är något som behöver beaktas i reformarbetet. Myndighetens uppföljning visar också att personer med funktionsnedsättning i dag utgör en särskilt utsatt grupp ur ett socioekonomiskt perspektiv, varför myndigheten inte kan ställa sig bakom åtgärder som medför risk för ytterligare försämringar.¹ Med det sagt ska framhållas att gruppen med funktionsnedsättning är heterogen, och att de särskilda risker som myndigheten har identifierat rör personer i gruppen som står längre ifrån arbetsmarknaden och som har ett större behov av stöd för att kunna få ett arbete.

Myndigheten tillstyrker åtgärder för utvecklad samverkan, nya kunskapsstöd och förstärkt uppföljning

Utredningen lämnar flera förslag som kan bedömas påverka förutsättningarna för samverkan mellan kommun och andra offentliga aktörer positivt. Till exempel kan förslaget om att kommunen ska ges möjlighet att initiera samordnad individuell plan på ett konkret och praktiskt sätt förbättra förutsättningarna för att den enskilde ska kunna få sina samlade behov av stöd från det offentliga tillgodosedda. Utredningen föreslår också att Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas.

Utifrån utredningens redovisning bedömer MFD att det kan finnas skäl att överväga att ytterligare utöka informationsutbytet i syfte att förbättra stödet till biståndsmottagarna. Att socialnämnden även till exempel skulle få ta del av den arbetssökandes handlingsplan hos Arbetsförmedlingen skulle kunna möjliggöra för socialnämnden att på ett mer effektivt sätt se till att kommunens insatser kompletterar Arbetsförmedlingens insatser. Det skulle också kunna minska risken för att individer med stödbehov ”faller mellan stolarna”. Utredningen anger att det inte har legat i deras uppdrag att utreda informationsutbyte i annat syfte än att förbättra kontrollen av biståndsmottagarna, men framhåller samtidigt att dagens delade ansvar för långtidsarbetslösa mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna ställer krav på en tydlig ansvarsfördelning, ett omfattande och effektivt informationsutbyte samt en väl fungerande samverkan.

Utredningen lämnar också flera förslag som handlar om att förstärka kunskapsstödet och förbättra uppföljningen i olika avseenden kopplat till utredningens förslag och analyser vilka MFD bedömer motiverade.

¹ Myndigheten för delaktighet (2025). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2024. Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken*. Rapport 2025:12.

Myndigheten avstyrker förslag som medför risk för försämrade levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

MFD konstaterar att utredningen inte har genomfört någon samlad analys av vilka konsekvenser förslagen kan få för personer med funktionsnedsättning, trots att så många som nästan två av tio av de arbetslösa biståndsmottagarna har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Myndigheten bedömer att flera av förslagen i utredningen kan medföra risk för att personer i målgruppen får ett försämrat stöd. Med det minskar också möjligheterna att delta i samhälls- och arbetslivet på samma villkor som andra, vilket alltså inte är något som närmare analyseras eller redovisas i utredningen.

MFD bedömer att sådana negativa konsekvenser skulle kunna uppstå som följd av förslagen på begränsningar i möjligheten att hyra bostad i andra hand och på skärpningar i försörjningsstödet (moderniserad riksnorm, begränsningar i möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen och en begränsningsregel i riksnormen). Förslaget om begränsningar i möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen skulle till exempel särskilt kunna påverka personer med funktionsnedsättning eftersom de i dag utgör en av de särskilt utpekade målgrupperna för ett sådant utökat försörjningsstöd. Myndigheten vill mot denna bakgrund framhålla att om regeringen skulle välja att gå vidare med förslaget så behöver kompensatoriska åtgärder vidtas. Detta skulle till exempel kunna ske i form av förtydligande om att enskilda som på grund av en funktionsnedsättning har svårigheter att upprätthålla kontakten med andra människor eller delta i samhällslivet och därför har extra utgifter ska ersättas för detta under annan kostnadspost i det ekonomiska biståndet ("skäliga kostnader utanför riksnorm" eller "kostnader för livsföringen i övrigt").

För förslagen som rör bidragstak och försörjningsstöd till personer som vistas olovligen i landet gäller vidare att de enligt utredningens egen bedömning inte är förenliga med barnkonventionen. MFD delar utredningens bedömning och menar också att en betydande andel av dessa barn kan ha en funktionsnedsättning som medför särskilda stödbehov och att de genom förslagen kommer ha svårt att kunna tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I sammanhanget ska också noteras att det i motivtexten till förslaget om bidragstak anges att det inte är ändamålsenligt att det omfattar personer med förmåner vid ålderdom, funktionsnedsättning och varaktigt nedsatt arbetsförmåga, samtidigt som det inte på annat ställe i utredningen, till exempel i författningsförslagen, närmare preciseras vilka förmåner vid funktionsnedsättning som faktiskt åsyftas.

MFD anser mot denna bakgrund att regeringen i den fortsatta beredningsprocessen bör fördjupa konsekvensutredningen och utveckla förslagen så att det kan säkerställas att de reformer som beslutas inte ger negativa

konsekvenser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt att de är förenliga med barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Svårt att bedöma effekterna av förslagen på förstärkta krav vid sjukskrivning och rehabilitering

Utredningen lämnar förslag som innebär att reglerna vid sjukskrivning och rehabilitering skärps. Biståndssökande som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden ska också få begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering.

De förstärkta kraven kan så som utredningens analys visar potentiellt förbättra förutsättningarna för biståndsmottagarna att få tillgång till rehabiliterande insatser. Förslagen kan samtidigt bedömas vara förenade med risker för att det ekonomiska biståndet sätts ner för personer, som till exempel på grund av bristande förmåga eller bristande stöd inte har kunnat efterleva kraven, vilket ytterligare kan försvåra en redan utsatt situation. MFD:s erfarenheter är också att det i dag finns betydande brister i rehabiliteringskedjan, till exempel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.²

MFD bedömer sammantaget att det är svårt att utifrån tillgängligt underlag bedöma om de potentiella fördelarna med förslagen på detta område överväger de potentiella nackdelarna. Om förslagen skulle genomföras behöver det säkerställas att biståndsmottagarna får ett individuellt anpassat stöd för att kunna efterleva kraven. Myndigheten vill i sammanhanget också lyfta fram den kritik som FN:s funktionshinderskommitté har uttryckt mot en medicinsk syn på funktionsnedsättning, och mot att det saknas nationellt enhetliga riktlinjer för att se till att personer med funktionsnedsättning får lämpliga habiliterings- och rehabiliteringsinsatser, vilket bör uppmärksammas i det fortsatta reformarbetet.³

² Se t.ex. SOU 2019:29. *God och nära vård. Vård i samverkan*, s. 222. SKR (2025) *Samverkan mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst*, s. 3.

³ Myndigheten för delaktighet (2024). *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*, artikel 53b och artikel 55.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Annika Streiler och utredare Henrik Elmefur (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén